

ТУАК. 1918. № 54; *Спицын, А. А.* А. Л. Бертьє-Делагард (1842–1920): Некролог // Рус. истор. ж-л. 1921. № 7. С. 230–231; Некролог // Україна. 1924. Кн. 3. С. 181; *Маркевич, А. И.* К судьбам коллекции древности старины А. Л. Бертьє-Делагарда // Изв. Таврич. об-ва истории, археологии и этнографии. 1928. Т. 2; *Черепанова С.* Архив О. Л. Бертьє-Делагарда // Архиви України. 1966. № 6; *Черепанова Е. Н.* Архив Бертьє-Делагарда (1842–1920) в Крымском областном краеведческом музее // Археолог. исслед. средневекового Крыма. К., 1968; *Кропоткин В. В., Шелов Д. Б.* Памяти А. Л. Бертьє-Делагарда // Сов. археология. 1971. № 1; *Столярик Е. С.* А. Л. Бертьє-Делагард // 150 лет Одес. о-ву ист. и древностей. 1939–1989: Тез. конф. О., 1989; *Ткачева О.* Патриарх кримоведения // Крым. газета. 1997. 12 нояб.; *Левицкая З.* По проекту А. Л. Бертьє-Делагарда // Крым. газета. 1998. 15 авг.; *Барская Т.* Знарок Тавриды // Крым. газета. 1998. 20 нояб.; Пам'ятники діячам науки та культури національних меншин України: Кат.-довід. К., 1998; Бібліографія праць: *Непомнящий А. А.* История и этнография народов Крыма. Библиография и архивы (конец XVIII – начало XX века). Симф., 2001. С. 102–107.

Арх.: Кримський республіканський краєзнавчий музей (КРКМ). – КП-23051, Д-8766 (Автобіографія); КП 22697, Д 8682; КП 22966, Д 8681; КП 22972, Д 8687; КП 22973, Д 8688; КП 22 976, Д 8691 та ін. (рукописи, ненадруковані праці).

В. М. Даниленко, С. М. Ляшко

БОРОВИКОВСЬКИЙ Володимир Лукич [24.07 (04.08).1757, м. Миргород, нині — Полтавської області – 06 (18).04.1825, Санкт-Петербург, Росія] — живописець, портретист, іконописець, мініатюрист, педагог.

Походив з козацького старшинського роду, чимало представників якого займалися іконописом і портретним живописом. За сімейними традиціями служив у Миргородському полку (1774–1783). Вийшов у відставку у званні значкового товариша. Малярству навчався у свого батька та дядька — Лукіяна та Івана Боровиків. Серед ранніх творів Володимира Лукича — портрети дружини В. Капніста Олени Капніст (1780), бургомистра Полтавського магістрату П. Руденка (1784), ікони “Богоматір на троні” (1780-ті), “Богоматір з немовлям” (1784), “Цар Давид” (1785). На замовлення В. Капніста виконав кілька картин для палацу в Кременчуці, де мала зупинитися Катерина II під час подорожі у Крим (1787). Одне з полотен зображувало Катерину II у вигляді богині Мінерви (не збереглося). На запрошення Катерини II у 1788 оселився у Санкт-Петербурзі, де продовжував навчатися у Д. І. Левицького та Й. Б. Лампі. Підтримував дружні стосунки з культурними діячами просвітительського напрямку (гурток Г. Державіна – М. Львова). У петербурзький період В. Л. Боровиковський зажив слави одного з кращих портретистів. Академік Санкт-Петербурзької академії мистецтв (із 1795), її радник (із 1802). У його творчості органічно поєднувалися новаторські для цієї доби мистецькі тенденції (насамперед сентименталізм) та традиції українсь-

кого живопису: парадні портрети харківського полкового судді Ф. Квітки (1794), Катерини II (бл. 1794–95), Павла I (1800), канцлера О. Безбородька з дочками (1803), київського вйта П. Борщевського (1816), міністра фінансів Д. Трощинського (1819) та ін.; камерні портрети В. Арсенєвої (1795), М. Лопухіної (1797), О. Філіппової (1790-ті), “Торжківська селянка Христинія” (бл. 1795). Протягом 1790-х створив мініатюри із зображеннями М. Львова з дружиною та дітьми, архітектора А. Менеласа, письменників В. Капніста та Г. Державіна. У доробку В. Л. Боровиковського — портрети відомих у державному, культурному, церковному житті діячів, які належали до масонських кіл: архієпископа Михайла (Десницького; із зображенням масонських знаків), художника Д. Левицького (обидва — 1797), малоросійського генерал-губернатора М. Репніна-Волконського (1806), одного з перших публікаторів праць Г. Сковороди О. Лабзіна (1806–1809), І. Котляревського (1818), Л. Розумовського (сина гетьмана К. Розумовського). Духовно-релігійним пошукам належало значне місце у житті В. Л. Боровиковського. За наявними джерелами, він приєднався до масонського руху на початку ХІХ ст. (із 1802 — член ложі “Умиряючого Сфинкса”, з 1804 — майстер стільця). Згодом вступив до містичної секти, так званого Духовного союзу під орудою Є. Татарінової (1819). Одне із засідань Духовного союзу за участю В. Л. Боровиковського зображено художником у картині “Собор” (1819). У цей період В. Л. Боровиковський все більше займався релігійним живопи-

сом. Створив ікони для угорських врат головного іконостаса Казанського собору в Петербурзі (бл. 1809), Покровської церкви в с. Романівці на Чернігівщині (1814–15), Троїцького собору Олександрівської лаври в Санкт-Петербурзі (20-ті рр. ХІХ ст.). Не маючи власної родини, велику увагу приділяв вихованню молодих художників. Серед найбільш відомих учнів В. Л. Боровиковського — І. Бугаєвський-Благодарний, О. Венеціанов.

Лит.: Алексеева Т.В. Владимир Лукич Боровиковский и русская культура на рубеже 18–19 веков. М., 1975; Малахов В. Исторические миниатюры // Правда Украины. 1992. 4 серп.; Маркина Л. Левицкий, Боровиковский, Венецианов вновь в России // Наше наследие. 2002. № 61; Народжені Україною: Меморіальний альманах: у 2 т. К., 2002; Ходоровський М. Масонство і Україна (За матеріалами діяльності вільних мулярів ХVІІІ ст.): Історико-архівні нариси. К., 2004; Історія української культури: у 5 т. К., 2005. Т. 4, кн. 2.

Арх.: ЦДІАК. Ф. 193. Оп. 6. Од. зб. 1261. Арк. 62, 63 (формулярний список Б., 1783); ДАРФ. Ф. 109, перша експедиція. Оп. 8. Арк. 81 (щоденникові записи Б.).

М. Д. Ходоровський

ВЕРЕТЕННИКОВ Василь Іванович [21.08 (02.09).1880, м. Воронеж, Росія — 18.06.1942, м. Вологда, Росія] — російський і український історик, архівознавець, археограф, джерелознавець, мистецтвознавець, педагог.

Закінчив історичне відділення історико-філологічного факультету